

Eerherstel aan het vrouwelijke. In onze tijd lijkt een nieuwe fase aangebroken om de Venuskunst of oermoederkunst van negativiteit te ontdoen en te herwaarderen ten opzichte van een vrouwvijandig vaderlands verleden. Venuskunst als oermoederkunst kan een grote bijdrage leveren aan een verdere ontmanteling van het vrouwloze beeld van onze geschiedenis. De tijd is rijp om de sacrale betekenis van de oermoeder te herontdekken.

De Venus van Hohle Fels, het prototype van latere Venusfigurines.

Oermoeder of pin-up girl? Een affiche die de tentoonstelling van de Venus van Hohle Fels aankondigt heeft als kop: Venus van Hohle Fels: Oermoeder of pin-up girl? Seks en vruchtbaarheid in de oudheid'.ⁱ Moge u na lezing van onderstaande en na het bezoek aan museumlezing- en bezoek zicht krijgen op het antwoord van de 21^e eeuw op deze brandende vraag die archeologen zich stelden sinds de vondst van de eerste Venus in Frankrijk in 1864, de zogenaamde 'Venus impudique' of 'onkuis, onzedige Venus'.

De Hohle Fels. De Hohle Fels of te wel de Rots met de Grot ligt in het dal van de rivier de Ach, in het stroomgebied van de Donau.ⁱⁱ Achter een 29m lange ingangstunnel die gelijkvloers blijft, verschijnt een van de grootste grotten in Schwaben van 500 vierkante meter. De 'Venus' ligt ongeveer 20 meter diep in de grot en wel ca. 3 meter onder het huidige niveau.

De gelukkige vindster. Ze wordt door een Zwitserse studente uit Zürich in 2008 in vier stukken gevonden.ⁱⁱⁱ Bij het uitsorteren vindt men in 2008 nog vijf andere fragmenten. In mei 2009 zijn de stukken eindelijk in een geheel samengevoegd en wordt zij aan de mensheid teruggegeven. De geheelde Venus blijkt in excellente conditie en heeft haar lange schoonheidsslaapje uitzonderlijk goed doorstaan.

Zij is zeer oud. Zij ligt in een zeer oude kleiachtige laag van een meter dik uit het Aurignaciaan (ca. 40.000-37.000 v. Chr.) Zij krijgt diverse bewoningslagen bovenop zich en onderzoek in haar directe omgeving maakt duidelijk dat zij uit een woonlaag komt van 40.000 jaar geleden. Hoewel er in naburige grotten in Geissenklösterle in Duitsland ook ivoren figurines uit latere Aurignaciaan-lagen zijn gevonden, blijkt zij afkomstig uit een oudere laag. Daarmee wordt zij de oudste teruggevonden Venusfigurine van de vroeg moderne mens.

Zij is zeer klein. Zij meet 6 cm en is bijna even breed als diep. Ze past in de palm van een hand. Ze is gesneden uit het ivoor van een mammoetslagtand. Haar benen zitten aan de kant van de tandwortel; haar schouders aan het andere einde.

Haar hoofd. Haar hoofd ontbreekt, net als bij tal van latere Venusfigurines. Bij die figurines die wél een klein en onopvallend hoofd hebben, ontbreekt het gezicht. Op de plaats van haar hoofd zit een ring met een oog. Die ring met ooggat is zorgvuldig uitgekerfd en daarna gepolijst. Deze is enigszins opzij van het midden geplaatst bovenop haar brede schouders en borsten. Ze is als hanger gedragen, net als zovele latere Venusfigurines.

Haar armen. Zij heeft een korte en dunne rechterarm; de linker ontbreekt. Ook latere Venusfigurines tonen kleine en relatief dunne armpjes. Zij heeft handen waarop haar vingers duidelijk zijn aangegeven. De linkerhand heeft vijf vingers, de rechter vier. De handen rusten op de vrij platte maag, een houding die bij andere Venusfigurines voorkomt en die ik ook wel de dea-gravidahouding noem.

Haar borsten. Boven de handen welven haar zware borsten naar voren en omhoog. Ze komen vol in beeld, iets wat veel voorkomt bij Venuskunst.

Haar buik. De onderbuik onder de platte maag vertoont een lichte welving. Bij sommige Venusfigurines zie je een platte of lichtwelvende buik, bij andere een hoogzwangere buik waaruit het kind op het punt staat naar buiten te treden. Haar grote navel is zichtbaar en zit anatomisch gezien op de juiste plaats en ook dit is geen uitzondering. Zij is naakt, want je ziet haar navel. Zij lijkt niet zwanger. Haar buik is vrij plat. Het zou dus kunnen gaan om een oudere niet-zwangere vrouw.

Haar benen. De dijen en bovenbenen zijn vol en kort, het linkerbeen is korter dan het rechter. Haar onderbenen en voeten ontbreken. De bovenbenen lopen naar onder in stompjes uit. Stompvormige van elkaar gescheiden bovenbenen komen over een periode van 35.000 jaar terug.

Haar billen. Haar billen en de vulva zijn uitvergroot weergegeven en worden kennelijk zeer belangrijk gevonden. De bilspleet is diep en loopt ononderbroken naar voren door waar ze overgaat in de schede. De buitenste schaamlippen zijn goed zichtbaar. Er is een grote v-vormige insnijding over het gehele onderlichaam met de snede in het midden. Al deze kenmerken komen bij andere Venusfigurines terug.

De gordel. Haar middel is iets smaller dan haar brede schouders en wijde heupen. Haar gestalte komt wat gedrongen over. Sommigen vinden haar daarom minder mooi dan latere Venusfiguurtjes.

Van haar borsten lopen over haar maag zeven ononderbroken horizontale lijnen. Zij zijn diep ingekerfd. Microscopisch onderzoek toont aan dat men dit lijnenpatroon met stenen werktuigen herhaaldelijk moet hebben ingekerfd om deze diepe lijnen tot stand te brengen. De zeven lijnen waaiëren uit naar haar rug en komen hier gebundeld samen. Het doet aan de voorzijde aan als een soort omhooggeschoven brede gordel, aan de achterzijde als een dunnere wikkelband of gedraaide band. Door de brede gordel lijken haar borsten wat te worden opgetild. Dat kledingstukken als buikgordels en wikkelrokjes in verder naakte Venusfigurines worden gegrift, is een kenmerk van Venuskunst. Het doel is niet de vrouwelijkheid te verbergen, maar juist te accentueren; vandaar dat borsten en vulva vrij blijven en ongegeneerd worden geshowd.

De kalenderfunctie. Zij is ingekerfd met lijnen, Y-figuren en lijnen die haaks op elkaar staan met name op haar rechterarm en borsten. Bij het oog van de hanger zijn er U-vormige- en rechte lijnen. Ze zijn met grote precisie ingekerfd. De lijnenpatronen dienen waarschijnlijk mede als tijdsaanduiding, waarmee de Venussen een soort wandelende kalenders worden; daarnaast hebben ze symbolische waarde.

De betekenis. Onze Venus heeft gedetailleerde handen en vingers; met andere woorden: zij is gewend haar handen te gebruiken. Zij heeft geen voeten of tenen; haar voortbewegen is niet in beeld gebracht en daardoor niet belangrijk geacht. Zij heeft geen hoofd en dus ook geen gezicht. Het hoofd staat altijd in verbinding met het analytische en rationele denken en dat is hier afwezig. Het zou kunnen duiden op een archaïsch niet-rationeel bewustzijn. Daarentegen is de aandacht gericht op haar buik, vulva en borsten die overdreven groot zijn weergegeven. Op die plaatsen is de venus dus sterk aanwezig. Omdat bij de 'Venus van Hohle Fels' de geslachtsorganen uitvergroot zijn, moet er een verbinding zijn met geboorte en wedergeboorte.

Zij loopt naakt. Zij loopt in die koude tijden naakt en draagt een wikkelband. Dat maakt haar geen realistische weergave van een levende vrouw. In haar sacraliteit bezit zij bovenmenselijke eigenschappen. Als hanger is zij veel meer geweest dan louter alleen een sieraad. Om ivoor te vormen en in te kerven, moet je een grote inspanning leveren en je talloze uren arbeid getroosten. Daarom is zij geen wegwerpartikel geweest. Zij is icoon, een mascotte, een amulet geweest. Zij zal van geslacht op geslacht zijn doorgegeven.^{iv}

Oermoeder of pin-up girl? De affiche die de tentoonstelling van de Venus van Hohle Fels aankondigt had als kop: Venus van Hohle Fels: Oermoeder of pin-up girl? Seks en vruchtbaarheid in de oudheid'. Mocht u na lezing van bovenstaande het antwoord nog niet weten, benut dan de kans de oudste Venusfigurine der mensheid een bezoek te brengen en u met eigen ogen te vergewissen van haar schoonheid en die van haar dochters, kleindochters en achterkleindochters.

Geen pin-up maar een oermoeder. Zij is geen pin-up, zij is een oermoeder die leven baart en in de dood nieuw leven schenkt. Zij is de Moeder van leven en liefde.

Annine van der Meer, december 2012.

ⁱ Urgeschichtliches Museum Blaubeuren, tentoonstelling van 27 maart 2010 tot 30 januari 2011.

ⁱⁱ Harald Floss, 'Kunst schafft Identität. Das Aurignacien und die Zeit der ersten Kunst', *Eiszeit. Kunst und Kultur*, Begleitband zur Grossen Landesausstellung Eiszeit-Kunst und Kultur im Kunstgebäude Stuttgart 18. September 2009 bis 10. Januar 2010, Stuttgart, 2009, 249-267, 251.

ⁱⁱⁱ De vindster Alexandra Mistireki vindt haar in het debris van het leven van alle dag zie Nicholas J. Conard, 'Die erste Venus. Zur ältesten Frauendarstellung der Welt', *Eiszeit. Kunst und Kultur*, 268-271, 267 afb 318.

^{iv} Nicholas J. Conard, 'Die Entdeckung und Bedeutung der Venus vom Hohle Fels', Conard, S. Kölb eds., *Die Venus vom Hohle Fels*, Blaubeuren, 2010, 7-38, 37.